

YAŞLI DOSTU TOPLUM ve KENT

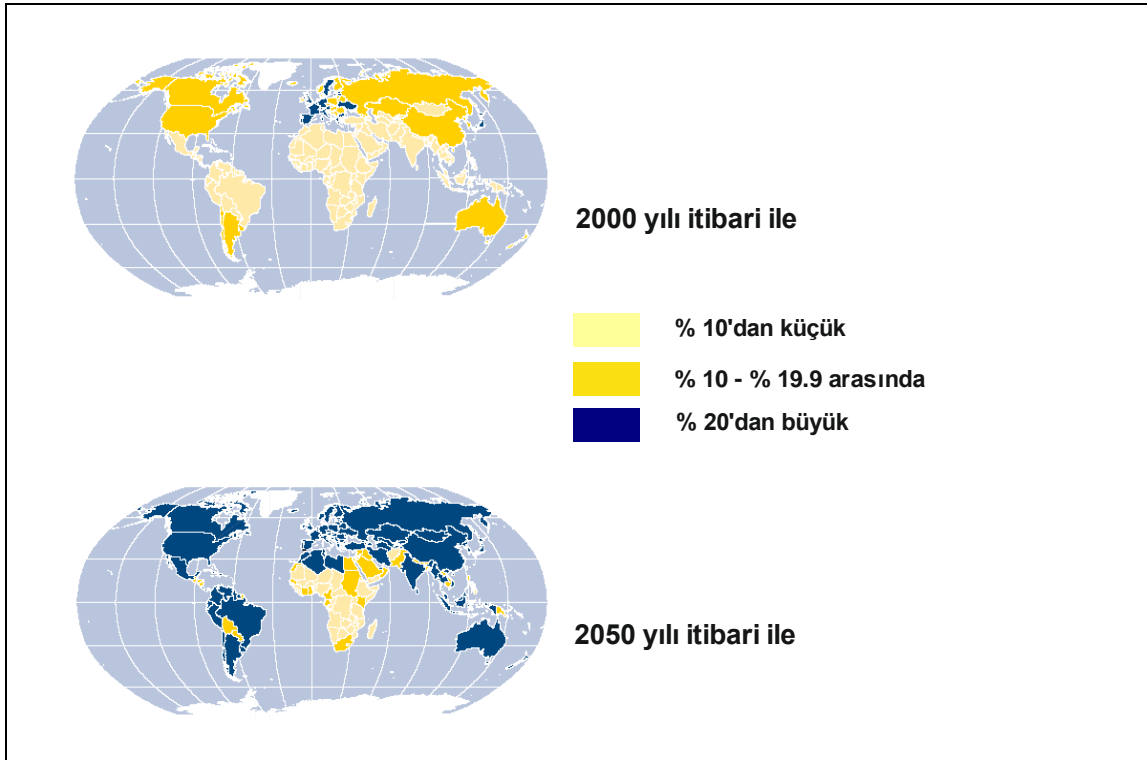
Mevlüt Ülgen (Psikolog, Ege Geriatri Derneği, Genel Sekreteri)

Yaşlılık; çocukluk, gençlik ve erişkinlik gibi yaşam dönemlerinden biri olup, kendine özgü özellikleri olan, biyolojik, psikolojik, sosyolojik boyutları ile ele alınan, yaşamın son evresi olarak tanımlanan bir dönemdir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaşlılığı çevresel etmenlere uyum sağlama yeteneğinin azalması ya da büyük oranda kaybolması olarak tanımlamakta, **65 yaş ve üzerini yaşlılık** dönemi için başlangıç olarak kabul etmekte, 65-74 yaş grubunu **“genç yaşlı”**, 75-84 yaş grubunu **“yaşlı”**, 85 ve üzeri yaş grubunu **“ileri yaşlı”** olarak sınıflandırmaktadır..

Dünyada ve Türkiye’de Demografik Değişim

Dünya da ve Türkiye de yaşlı nüfus hızla artmaktadır. Ekonomik, bilimsel, teknolojik, tıbbi ve sosyal gelişmelere bağlı olarak yaşam süresi uzamıştır. 1950-2000 yılları arasında dünya genelinde yaşam süresi 20 yıl artmıştır. Önümüzdeki yıllarda da bu artışın sürmesi beklenmektedir.

Dünya’da genel nüfus artış hızı 2012 yılında 1,2 olarak gerçekleşirken, yaşlı nüfus artış hızı 2,1 olarak gerçekleşmiştir. **2016 yılında Dünya nüfusunun %8,7’sini yaşlı nüfus oluştururken bu oranın 2050 yılında % 20 dolayında olması beklenmektedir.**

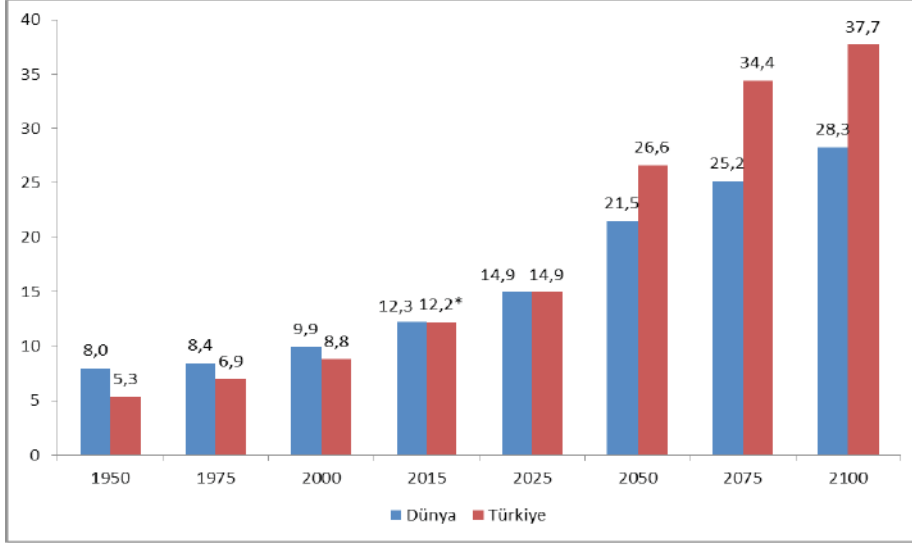

2000 ve 2050 Yıllarında Dünya Ülkelerinde Yaşlı Nüfus (65+ Yaş) Oranları, Kaynak: Lehr, Ursula, 2009, (www.fundacionyuste.es)

Dünyada en hızlı büyüyen yaşlı grubu, en yaşlı grubu olan 80 yaş üstüdür. 2000 yılında, “en yaşlı” yaşlı sayısı 70 milyondur. Bu sayının gelecek 50 yıl içinde 5 katından daha fazla artacağı beklenmektedir. .

Türkiye de dünyadaki demografik gelişmelere benzer bir süreçten geçmekte, nüfusun yaşlanması olgusu ile karşı karşıya gelmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de Yaşlı Nüfus (60 yaş ve üzeri) Oranının Değişimi, 1950-2100 (Yüzde)

Kaynak: United Nations, 2015; *TÜİK, 2016b

Türkiye’de; 65 yaş üstü kişilerin genel nüfusa oranı 1935 yılında %3,9, 1955 yılında %3,4, 1990 yılında % 4,3 2000 yılında 5,7 iken, 2016 da 8,3 e yükselmiş, 2023 yılında %10, 2 2050 yılında %20,8 2075 yılında ise %27,7’ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonlarına göre 2050 yılından sonra, genel nüfustaki düşüşe karşın 65 ve 80 yaş üzerindeki nüfus artacaktır. Türkiye’de, 65 yaş üzerindeki bu artışta dikkati çeken bir diğer önemli özellikle de, **80 yaş üzeri nüfusun da hızla artması**. 2013 yılında %1,54 iken; 2023 yılında %3,58; 2050 yılında %5,23; 2075 yılında %9,58 olacaktır.

Türkiye’de Demografik Dönüşüm

Yıl	Toplam Nüfus	Yıllara ortanca yaş	Doğuştan Beklenen Yaşam Süresi	Yaşlı Bağımlılık Oranı %	Yaş Grupları (%)		
					0-14 Yaş %	15-65 Yaş %	65 + Yaş %
1935	16.158.385	21,2			41.4	54.7	3.9
1945	18.790.174	20,0			39.5	57.1	3.3
1955	24.064.763	20,4			39.3	57.3	3.4
1965	31.391.421	19,3			41.9	54.1	4.0
1975	40.647.719	19,5			40.6	54.8	4.6
1985	50.664.458	20,9			37.6	58.2	4.2
1990	56.473.35	22,2			35.0	60.7	4.3
2000	67.803.927	24,8	71,0	10,5	29.8	64.5	5.7
2007	70.586.256	28,3	75,3	10,3	26.4	66.5	7.1
2011	74.724.269	29,7	76,6	%11,1	25.3	67.4	7.3
2012	75.627.384	30,1	26,8	11,1	24,9	67,6	7,5
2014	77.695.904,	30,7	77	%11,8	24,3	67,8	8,0
2015	78741053	31,0	78	%12,2	24,0	67,8	8,2
2016	79814871	31,4		12,3	23,7	68,0	8,3
2023*	84247088	34,0		14,9	21,2	68,6	10,2
2050*	93475575	42,35		19,3	15,7	63,4	20,8
2075*	89172088	47,4			14,6	57,7	27,7

Tablo : Türkiye'nin Demografik Dönüşümü (7-9)

Yaşlanmak şans olup aynı zamanda insanlığın en büyük başarılarından biridir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Avrupa Bölgesi Direktörü, Zsuzsanna Jakab'ın belirttiği gibi "Kalabalıklaşan yaşlı nüfus, hem bir mutluluk hem de endişe kaynağıdır". Z. Jakab "İnsan ırkı yaşlanıyor ve bizler hazırlıksız yakalandık. Bu konudaki düşünce sistemimizi ve yaptıklarımızı değiştirmesek belki de gelecekte daha sağlıklı bir nesil yaratmak ve yaşlı insanların saygı gördüğü, topluma bir şeyler katabildiği bir toplum yaratmak mümkün olmayacaktır." diyerek konunun ivediliği ve önemine dikkat çekmektedir.

Bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme, itibar kavramları ile şekillenen BM Yaşlı İlkeleri çerçevesinde yaşlıların yaşama katılımının desteklenmesi, aktif ve sağlıklı yaşlanma olanaklarını içeren düzenlemelerin yapılması sadece yaşlıların yaşam kalitesini artırmakla kalmayacak aynı zamanda toplumsal refah ve esenliğe de muazzam katkı sağlayacaktır.

Yaşlılara yönelik politika ve programların yaşlılar için bilgi, geçerli kültür ve geleneklere saygılı olması ve evrensel insan hakları ve etik değerleri içermesi, yaşlıların talep ve katılımını öncelemesi gerekmektedir. Bu politika ve programlar yaşlı bireyin yapabilirlikleri ile birlikte sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve manevi olarak topluma sürekli katılımını esas almalıdır.

Araştırmalar yaşlı bireylerin yaşamlarını mümkün olduğu kadar uzun süre aktif ve bağımsız olarak sürdürmek; tüm zorluklarına rağmen tercih ettiği çevre ve evlerinde yaşlanmak istediklerini göstermektedir. Yaşlıların bu taleplerini karşılayabilecek yaşam alanlarının oluşturulması, toplumsal çevre ve ilişkilerin yaşlıyı yerinde tutabilecek, toplumsal yaşama katılımını sağlayacak şekilde tasarlanması ve engellerden arındırılmış olması gerekmektedir.

Kentler çoğunlukla genç, çalışan erkek demografi için tasarlanmış ve kurulmuştur. Yaşlılar, genellikle kentsel çevrelerin etrafındaki ana akım düşünce ve planlamaya dahil edilmemiştir. Eşitlik, esneklik, pratiklik, güvenlik, az fiziksel güç gereksinimi ve kolay erişimi önceleyen erişilebilir evrensel tasarım ilkelerine uygun, tüm insanlar tarafından herhangi bir adaptasyona ihtiyaç duyulmaksızın kullanılacak kentsel planlama ve hizmetler sadece yaşlılar için değil çocuklar, kadınlar, engellilerinde toplumsal yaşama katılımını artıracak, yaşam kalitesini yükseltecektir.

Toplumun çok büyük çoğunluğunu içermeyen, 20 ile 50 yaş arası çevik ve kuvvetli erkeklere uygun olarak tasarlanan kentler ve yaşam alanları yerine evrensel tasarım ilkelerine uygun planlama herkesi kapsayacaktır. Bunun için başta merkezi ve yerel yönetimler olmak üzere tüm hizmet sunucu ve planlayıcıların paradigma değişimine ihtiyaç bulunmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO), 2002 yılında geliştirdiği aktif yaşlanma çerçeve metni bu paradigma değişimini yansıtmaktadır. Bu metinde "yaşlı dostu" kavramını yaşlı dostu fiziksel çevre, sağlık ve sosyal hizmetler, katılım ve özerkliği koruyucu önlemler olarak değerlendirmektedir.

"Yaşlı Dostu Toplum" kavramı "yaşlıların aktif olarak kapasitelerinin, yeteneklerinin, verebileceklerinin farkına varan, ihtiyaçlarına ve seçimlerine karşılık verebilen, fikirlerine ve yaşam tarzlarına saygı gösteren, kırılgan olanları mutlak koruyan, toplum yaşamının her alanına ve anına katılmayı teşvik eden her tür politika, hizmet, oluşum ve yapının bulunduğu toplumlara ifade etmektedir.

Bu anlayışın ifadesi olarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2005 yılında benimsenen "yaşlı dostu kent ve topluluk" yaklaşımı yaşlılar için destekleyici kent toplulukları oluşturma girişimlerini yansıtmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2007 yılında hazırlanan kılavuz ile hizmet sunumu (sağlık hizmetleri, ulaşım), yapı (konut, açık alanlar ve binalar) ve sosyal (sivil ve sosyal katılım) açılardan yaşlı dostu bir çevrenin temel özellikleri tanımlanmıştır^[9]. Bu çalışma kapsamında WHO, projesindeki politika hedeflerinin uygulanmasını teşvik etmek amacıyla

2010'da "Yaşlı Dostu Kentlerin Küresel Ağı"nı başlatmış olup, bu ağa halihazırda 541 kent ve topluluk üyedir. "Yaşlı Dostu Kent olabilmek için yapılacak araştırma alanları ve düzenlemeler hakkındaki bilgiler WHO'nun yayınladığı Yaşlı Dostu Şehirler Rehberi'nde belirtilmiştir. Bu rehberde açıklanan gerekli düzenlemeler kentlerin yönetim birimlerince yerine getirilmelidir. Bu ölçütler yerine getirildiğinde ya da yapılacak olan düzenlemeler taahhüt edildiğinde dünyadaki tüm kentler ayırım yapılmaksızın WHO'ya başvurma hakkına sahiptirler. Yaşlı Dostu Kentler Küresel Ağı'na katılabilmek için üç aşamalı sistemin eksiksiz yerine getirilmesi gerekmektedir:

1. www.who.int/age_friendly_cities/en/index.html adresinde bulunan başvuru formu doldurulmalıdır.

2. Belediye başkanı ve belediye yönetimi tarafından WHO'ya, Yaşlı Dostu Kentler Küresel Ağı'na bağlılıklarını ve sürekli iyileştirmeyi öngören resmi yazı sunulmalıdır.

3. Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen planlama (1-2 Yıl), uygulama (3-5 Yıl), gidişatın değerlendirilmesi (5.Yıl Sonu) ve daimi ilerleme/gelişme safhasından oluşan dört aşamalı döngünün tamamlanması aşağıda belirtilen 8 başlıktan oluşan kriterlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Yaşlı Dostu kent olabilmek;

1. Dış Mekânlar ve Binalar
2. Ulaşım
3. Konut
4. Sosyal Katılım
5. Toplumsal Yaşama Dâhil Olma ve Toplumun Yaşlıya Saygısı
6. Vatandaşlık Görevini Yerine Getirme ve İşgücüne Katılım
7. Bilgi Edinme ve İletişim
8. Toplum Desteği ve Sağlık Hizmetleri ; başlıkları adı altında ayrıntılı kriter ve tanımlamalara yer verilmiştir.

Yaşlı dostu kent olabilmek için tanımlanan bütün adımların eksiksiz yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunun için ise yeterli altyapı çalışmaları, bütçe, insan gücü, konuya hakim meslek profesyonelleri, var olan hizmetlere toplumun katılımı gibi süreci olumlu etkileyecek her türlü olanağın sağlanması önemlidir.

Bu gereklilikler ise güçlü kamusal politika ve mekanizmalara sahip toplumların var olması ile daha kolay yerine getirilebilmektedir. Yaşlı Dostu Kentlere ilişkin uygulamaların iyileştirilmesi ve toplumda daha da yaygınlaştırılması için sürekli değerlendirmeler önerilmekte, toplumsal katılım ve denetimin önemine vurgu yapılmaktadır. Herhangi bir kentin yaşlı dostu kent olabilmesi için gerekli kriter ve prosedür için Dünya Sağlık Örgütü web sitesinde (<http://www.who.int/ageing>) bulunmaktadır.

“Yaşlı Dostu Kent” sadece yaşlı bireyler için değil, başta çocuklar ve engelliler olmak üzere tüm kent halkının yararı için düzenlemelerin yapıldığı ve tedbirlerin alındığı kentsel bir yaşam çevresi olup kentlilerin yaşam kalitesini artıran bir anlayış temsil etmektedir. Yaşadığımız kenti başta yaşlılar, çocuklar, engelliler olmak üzere tüm toplumu içeren, toplumsal refah ve katılımı önceleyen yaşlı dostu kent yapmaya, bunun için çaba göstermeye ne dersiniz?